

OKÉNKO

DO FARNOSTI

VYDÁVÁ FARNOST SV. VÁCLAVA V LETOHRADĚ

Ročník XXXI

Únor 2022

číslo 2

Jilskou či Karlovou
večer chvátal jsem na mši svatou
míjel jsem dva mladé lidi
v přímí do tváří jsem jim neviděl

však zaslechl jsem
jak ona řekla mu
pojď ke mně
umyješ mi záda

větu tak úchvatnou
dávno jsem neslyšel
do kostela jsem šel
a zůstal jsem
jen na evangelium

nechtěl jsem abych tu větu zapomněl
teď v hospodě u Rudolfa
jsem si ji zapsal

Pojď ke mně
umyješ mi záda

Ivan M. Jirous

Úvodem

Žijeme v nejlepší době (zdražení přežijeme, potřebným se snažíme pomáhat), ve svobodě a demokracii. Ty jsou pro nás nevyhnutelnou podmínkou pro slušný život, ale je třeba je stále obětavě udržovat a bdít nad nimi. Proč bylo tolik lidí před 2. světovou válkou tak slepých? Politici mají nebezpečí předvídat, řeknou-li: „Věřím(!), že válka nebude“, jsou nám nebezpeční. Válka Ruska s Ukrajinou začala už před léty; jako každá byla dlouho připravována. Putin lže, manipuluje, provokace má už vymyšlené. Bez něj by nebyl okupován Krym ani by nevybuchl sklad ve Vrbětčích. Lidský život pro něj nic neznamená. Bylo nám trpko, když v r. 1938 Francie, Anglie i Sovětský svaz prohlásily: „My kvůli vám do války s Hitlerem nepůjdeme“. Bránit sebe a druhé je víc než jen otázkou cti. Bůh nám pomáhá vnášet do světa co nejvíce dobrého a učí nás, jak zlo od dobra rozpoznávat a stavět se proti němu. Nesmíme zlo podceňovat, zapomínat na hrůzy, kterých je člověk schopen. Máme být svědomím lidstva, nesmíme mlčet. Hloupost, lhotejnost a strach zaslepují myšlení a poctivou diskuzi i u nás - kostelových lidí. Modlit se za mír nestačí, Bůh neodstraňuje ze světa nenávisť. Hloupost sama nezmizí. Inteligentní modlitba je činem, ale nevyústí-li v další čin, např. k pomoci potřebným, je opovážlivostí vůči Bohu. /v

Jak se česká společnost proměnila, ptali se lidé profesora Ludvíka Armbrustera SJ po jeho návratu z Japonska.

„Můj dojem je, že jsme tu zesurověli a že jsme se naučili lhát. Za protektorátu jste museli lhát, abyste přežili, od rána do večera. Nikdo nesměl říci, co si opravdu myslí. To trvalo pět let a to se dá dát do pořádku.

Ale po čtyřiceti letech komunismu? Mě to opravdu zlobí, když se s někým bavíš, a on ti řekne: ‚Hele, když se tě budou ptát na tohle, řekni jim tak a tak, bude to pro tebe lepší.‘ Co tě to napadá! Buď to jim řeknu pravdu nebo jim neřeknu nic, ale přeci jim nebudu vyprávět pohádky. Lhání se tu stalo něčím normálním.

A to zesurovění?! Dám příklad. Málem mě srazil autobus. Šel jsem na zelenou, přijel ze zadu a zahýbal. Uskočil jsem na poslední okamžik...“

L.A. zemřel na konci r. 2021 v 93 letech

Obrátit se zády k realitě a zírat někam do budoucnosti, na trůn boží nebo na něco podobně odlehlého; a za tu cenu se zbavit té špinavé práce, vyhrabávat z denního smetí ten kousek lidské morálky, solidarity, účasti, bezprostřední povinnosti - nemohu si pomoci, ale tohle podle mně je ta pravá zrada kleriků.

Karel Čapek

Je jedno, co si myslím, když jsem nic neřekl, a je jedno, co jsem řekl, když jsem nic neudělal.

Ivo Bytřičan

Člověk, který se s úzkostí ptá, zda je ještě křesťan a katolík, je mi milejší než rozhodný pravověrec, který chce „odpálit“ z církve co možná nejvíce lidí jen proto, aby mohl být pokud možná jen mezi sobě rovnými.

Karl Rahner

Budeš se radovat před Hospodinem, svým Bohem, na místě, které vyvolá Hospodin, tvůj Bůh, aby tam přebývalo jeho jméno, ty i tvůj syn a tvá dcera, tvůj otrok a tvá otrokyně, lévijec, který žije v tvých branách, i bezdomovec, sirotek a vdova, kteří jsou mezi vámi.

Dt 16:11

Mnoho číst neznamená hltat knihy, nýbrž dobře si přečíst pár těch nejlepších; mnoho pohovořit neznamená nadělat mnoho řečí, nýbrž málo slovy se dostat k jádru věci. Mnoho žít není honit se za mnohým, nýbrž žít pomalu a silně.

K. Čapek

Ti, kdo popírají Osvětím, jsou připraveni ji zopakovat.

Primo Levy

ARCIBISKUP DESMOND TUTU

Radost z Hospodina bude vaší záštitou.

Neh 8:10

Desmond zamlada niekoľik let učil na škole pro černochoy, v 29 letech byl vysvěcen na kněze. Jako první černoch se stal biskupem a později arcibiskupem jihoafrické anglikánské církve. Zasazoval se proti rasovému útlaku v Jihoafrické republice v letech 1948 - 90. (Bylo přesně určeno, které dopravní prostředky či restaurace atd. jsou určeny pro bělochy a kam černoši nesměli.) Tutu se velice zapojil do boje za lidská práva, proti chudobě, AIDS či rasismu. Zásahu na ukončení tohoto rasismu (apartheidu) měli jihoafrický prezident de Klerk, Nelson Mandela a Desmond Tutu. Všem třem byla udělena Nobelova cena za mír. Významně přispěli k vítězství demokracie v Jihoafrické republice (JAR).

Poslední čas žil arcibiskup Tutu (a zesnul) v domově pro seniory v Kapském Městě. Prál si „pohřeb bez okázalosti a nadměrného utrácení peněz, v nejlevnější rakvi, jakou je možné sehnat“.

V listopadu minulého roku zemřel poslední bělošský prezident Jihoafrické republiky Frederik Willem de Klerk, v prosinci Desmond Tutu. Byl pohřben v prosté borovicové rakvi. /v

ROZHOVOR S PROF. T. HALÍKEM

Na 2. vatikánském koncilu církev zahájila přechod od „katolicismu“ k opravdové katolicitě, ekumenické otevřenosti křesťanství. Na tento dějinný pohyb dnes navazuje papež František odvážným prorockým projektem synodální cesty k synodální podobě církve: církve jako bratrského společenství společného hledání nových odpovědí jak na hlouběji pochopené výzvy evangelia, tak na „znamení doby“.

Má dojít k změně mentality, k prohloubení teologického vzdělání (v dialogu se současnými vědami) a k obnově spirituality - je třeba učít umění kontemplace. Změny institucionálních pak budou následovat.

Okolo seba cítíme strach a nervozitu, pandémia siahla na naše pohodlie aj materiálne zabezpečenie. Aké najskromnejšie časy a kedy ste zažili vy? Čo je to minimum, ktoré potrebujete - alebo ste potrebovali - k spokojnému životu?

Víc než 20 let jsem každoročně trávil letní prázdniny o samotě v lesní poustevně v Německu, kde jsem měl jen to, co bylo nezbytné k přežití a opravdu žádný luxus. Ty týdny jsem trávil v modlitbě a meditaci a dlouhými procházkami v přírodě, tam vznikly všechny mé knihy, často jsem je promýšlel a psal vkleče před vytavenou eucharistií, psaní bylo formou modlitby. Bez těchto zastavení bych v hektickém životě fyzicky, duševně a duchovně nepřežil. Ještě radikálnější oprostění jsem prožil v roce 2001 během experimentu přežití v mezních podmínkách v Antarktidě. Tam, kde příroda vypadá přesně

tak, jak vypadala před 20 000 000 lety, člověk sestoupí k samému jádru lidské existence - pochopí, jak jsme rozmazlení tím, když máme elektrinu a internet a jak ve své podstatě jsme vůči světu obnažení a zranitelní tvorové. Tam jsem prožil krajní životní zkušenost, když jsme s polárníkem Pavlíčkem honili v člunu na rozbořeném oceánu několik hodin katamarán, který nám uplaval; v určité chvíli jsem si opravdu sáhnul na dno, neměl jsem už žádnou energii a naprosto jsem se odevzdal do Božích rukou – a té chvíli jsem pocítil příliv energie opravdu jiného typu. Ten životodárný pokoj je vědomí, že život je nesamozřejmý a velmi zranitelný dar a že našťastí jej nemáme jen v naší omezené režii.

Okrem toho vám za socializmu určite chýbal aj komfort slobody vyjadrovania sa a náboženského vierovyznania. Ako vnímate to, keď dnes chodia ľudia manifestovať a volajú po slobode? Sme neslobodní?

V době totality bylo třeba vybudovat paralelní struktury, podzemní církve, bytové semináře, přednášky a divadlo. V době demokratické, pluralitní a politické svobody je nutné tyto struktury a tuto mentalitu ghetta radikálně opustit a snažit se být „tvůřivou menšinou“, jak k tomu vyzýval papež Benedikt. Byl jsem šokován z toho, jak v jistém slovenském katolickém prostředí rezonovala kniha odpadlíka od katolické církve Rona Drehera Benediktova volba, která vyzývá křesťany, aby nápodobou oněch „paralelních“ struktur, které odpovídaly naprosto jiným podmínkám, opustili katolicitu (otevřenost, univerzalitu) a stáhli se do podoby sekty, vedoucí předem prohrané „kulturní války“ se světem, do něhož jsme byli postaveni a který máme kultivovat. Manifestace proti zkorumpovaným politikům - na Slovensku po vraždě Jána Kuciaka a v Čechách manifestace Milionu chviliek proti Babišově režimu - byly manifestacemi proti ohrožení svobody a demokracie korupčními mafiány. Ovšem nynější shromáždění zfantizovaných nešťastníků, kteří naletěli bludům dezinform-

někdy zapominám
že jsem byl stvořen pro radost
moje mysl je příliš zaneprázdněná
mé srdce je příliš těžké
abych si pamatoval, že jsem byl
povolán k tanci
k posvátnému tanci života
byl jsem stvořen, abych se smál
miloval
nechal se pozvednout
a pozvedal druhé
ty svatý
rozvaž mi nohy
od všeho, co je polapilo do pasti
osvobod' mou duši
abychom mohli
tančit
a naše tančení
mohlo být nakažlivé

Hafiz

mačních médií a odmítáním očkování a hygienické kázně zločinně ohrožují své životy a životy svých bližních bych opravdu manifestacemi za svobodu v žádném případě nenazýval. To, že hloupost má právo se svobodně vyjadřovat, je ovšem daň za svobodu a je proti ní nutno klást pouze racionální argumenty - i když víme, že tito lidé je nejsou schopni přijmout.

Zaručuje demokratický systém slobodu človeka? V čom je zdroj a podstata vašej slobody?

Demokratický systém je nutnou, avšak nepostačující podmínkou svobodné společnosti. Stejně důležitá je kultura práva a vzdělání. Bez určitého stupně morální vyspělosti a vzdělanosti nelze demokracii udržet, pak se může stát diktaturou většiny, často nebezpečné nekulturní většiny. Skrze demokratické volby přišli v Čechách po válce komunisti, před válkou v Německu nacisti a nedávno figury jako Trump, Orbán nebo Babiš se Zemanem.

Co se týká té ještě důležitější, duchovní svobody, pak ta spočívá ve svobodě od vlastního sobectví, v schopnosti otevírat se s láskou svým bližním a onomu nejvyššímu Ty, které nazýváme Bůh a které z každého „on“ a „ono“ tvoří Ty.

Kým o slobode hovoríme, že za ňu treba bojovať, vieru považujeme za dar. Ako to vidíte vy? Prečo vy dar viery máte, a niekto nie?

Víra v křesťanském smyslu je ctnost, tedy setkání Božího oslovení (daru) s lidskou svobodou, která se mu může otevřít nebo uzavřít. Víra je něco mnohem víc, než „náboženské přesvědčení“. Je boží život v každém člověku, v jeho vědomí nebo nevědomí (srdci), mnohdy působí skrytě, anonymně. Podle evangelia to, kdo byl nebo nebyl věřící, kdo přijímal nebo odmítal Krista, skrytého v druhém člověku, se dozvíme až na posledním soudu. O žádném člověku bych se neodvážil říci, že není věřící. Jednou asi mnohé věřící ústy a rituály zahanbí ti, kdo jim ukážou víru, implicitně přítomnou v jejich skutcích. O tom píše například apoš

tol Jakub v Novém Zákone.

Vo vašich textoch ma zaujalo, ako píšete o detskej, nezrelej viere, teda takej, čo dieťa získa, napríklad, výchovou rodičov. Akými skúsenosťami, akými procesmi musíme prejsť, aby bola naša viera dospelá?

Ano, dieťa má svoj mýtopoetický svet, podobný religiozite archaických kultur. Ale tomto svete na prahu školného veku (nebo najpozději) v pubertě uroste, jeho dětské náboženství prožívá zpravidla krizi jako je pubertální krize ve vztahu k rodičům. Pokud jeho prostředí ho nedokáže uvést do dospělosti, zralé víry, ale chce ho tlačit zpět do těch dětských střevíčků, pak se stane ateistou nebo vleče s sebou zvykovou náboženskost a žije v jisté schizofrenii mezi touto náboženskostí minulosti a současným světem. Ježíš chtěl, aby se dospělí podobali dětem v jejich spontánnosti, bezelstnosti a otevřenosti, ne aby zůstali dětmi, byli infantilními. Také prvotní nadšení konvertitů musí projít vystřízlivěním, často zklamáním z církevního prostředí a postavít se na vlastní nohy, najít své vlastní povolání od Boha, svůj vlastní osobní styl víry a spirituality. Je mnoho různých legitimních způsobů, jak být křesťanem - vidíme to například na pestré galerii světců.

Člověk musí pochopit, že mizou víry je kultura osobního duchovního života, a ta nespočívá v drnění modliteb a povinné návštěvě bohoslužeb, nýbrž v tvořivém „hledání Boha ve všech věcech“.

Zvyknete upozorňovat, že česká společnost je možno ateistická, ale to neznamená, že je neveriácká. Je to ale zaujímavý fenomén, že Češi vyprázdňují kostoly. Prečo sa z nich vytratila kresťanská zbožnosť?

Vůbec si nemyslím, že se se z české společnosti vytratila víra a zbožnost. Jednom urostla formám, které nabízela církev - přelila se například do schopnosti solidarity, s kterou se v naší společnosti setkávám např. při různých pohromách - od ruské okupace v roce 68 a v listopadu 98 po poslední živelné pohromy. Česká společnost prošla třemi vlnami sekularizace: na přelomu 19. a 20. století „měkkou kulturní sekularizací“ při přechodu od agrární venkovské společnosti k vysoce industriální, dobře vzdělané a převážně městské civilizaci, pak „tvrdou násilnou sekularizací“ za komunistické diktatury a po iluzi o oživení náboženství opět měkkou sekularizací vělením do vyspělé pluralitní společnosti Západu. Velké části církevních představitelů se v důsledku nedostatečného teologického a společenskovědního vzdělání nepodařilo pochopit, jak velké jsou tyto rozdíly kulturně-společenského kontextu a že vyžadují radikální změny pastorační strategie.

Žízeň po spiritualitě je velká, žeň je přehojná, ale kompetentních dělníků pramálo. Na Slovensku je to, obávám se, ještě horší - ta tvrdá slova, která papež František adresoval slovenským biskupům a kléru v katedrále sv. Martina, dokazovala, že je perfektně obeznámen se slovenskou situací. Pokud slovenská

církev nepřijme jeho pozvání k synodální cestě a neprojde radikální reformou, hlavně prohloubením teologického vzdělání a zdravé spirituality, čeká jí totéž, co se nyní děje v Polsku - v důsledku spojení většiny episkopátu s populistickým nacionalistickým režimem dochází k totálnímu kolapsu celého systému polského katolicismu, mládež a vzdělané vrstvy se ztrácejí - nejdrastičtější proces sekularizace a odcírkevnění probíhá dnes právě v Polsku. Nyní jsem v Polsku dostal v krátké době několik významných církevních vyznamenání za to, že prý moje knihy jsou jednou z mála účinných cest, jak ukázat polské veřejnosti jinou, věrohodnější tvář křesťanství.

Na Slovensku už dlhšie pozorujem, že intelektuáli, vzdelaní a v spoločnosti rešpektovaní ľudia používajú veľmi tvrdý slovník voči kresťanom. Je v tom niečo výsmešné, vieru považujú za prejav nevzdelanosti a naivoty. Čo sa to deje? Bolo to takto vždy?

Ateismus je vždy relativní pojem, absolutní ateismus by byl náboženstvím sui generis. Ateista - i když si někdy myslí, že popírá veškeré náboženství - vždy popírá určitý druh teismu, to náboženství, který zná. Často ho popírá právem - určité druhy fundamentalismu, fanatismu a bigoterie a zejména dnešní slepence náboženství s nacionalismem a populismem si odmítání zaslouží. Když vzdělaní lidé poslouchají kázání mnoha kněží, například arcibiskupa Orosze (to je ten, který volbu Zuzany Čaputové - političky, s níž papež František souzní asi nejvíce z evropských státníků - nazval „smrtným hříchem“) nebo demagogické výkřiky Mariána Kufy, nedivím se, že takovému náboženství říkají „ne, děkuji“. Je nezbytně třeba vzdělaným lidem nabídnout inteligentní, autentickou, věrohodnou tvář křesťanství - jak se o to například pokusil arcibiskup Bezák a kruh kolem něho. Likvidací takových stavitelů mostů mezi církví a dnes již hodně sekulární společností si církev reže pod sebou větev.

Asi každý by měl vidět úžasný film „Učedníci“, který fantasticky dokumentuje jednu nepřijemnou pravdu - předkoncilní systém katolicismu, který za totality formoval generace slovenských kněží, byl podobně jako komunistický režim režimem totalitním, založeným na slepé poslušnosti a konformismu, bál se podobně jako komunisti svobody a tvořivosti. Proto papež František s takovou naléhavostí vyzýval slovenskou církev, aby vychovávala k svobodě a tvořivosti a o nunciiovi, který spolu s některými biskupy zlikvidoval arcibiskupa Bezáka (onoho „Františka před Františkem“) citoval slova, že za krátkou dobu poškodil slovenskou církev víc, než 400 let tatarské a 40 let komunistické nadvlády.

Aké chyby, případně, robia aj kresťania

alebo veriaci, že ich neveriaci vidia takto? Aké jej prejavy alebo činy považujete dnes za nedostačujúce alebo nesprávne?

Zejména objevení pandemie sexuálního a psychologického zneužívání v církvi, zneužívání moci a autority, dovedla papeže Františka k poznání, že se nejedná jen o selhání jednotlivců, nýbrž o kolaps celého systému, systému klerikalismu a triumfalismu. Kněží se místo Ježíšem uloženého poslání být „jako nejmenší a služebníci všech“ postupně stali „vládnoucí třídou“, která se arogantně vydávala za monopolní majitelku pravdy a neomylnou učitelku, která se přestala sama učit a pokorně naslouchat druhým. To se musí radikálně změnit, učí papež František. Církev je na tom nyní tak, jako německý národ po zveřejnění hrůz holokaustu. Také naprostá většina kněží nezneužívala děti, jako naprostá většina Němců nepáchala zločiny v koncentračních táborech, naprostá většina Němců o nich nevěděla, stejně jako naprostá většina katolíků žasla nad zveřejněním dokumentů masového zneužívání. Jen několik myslitelů - jako Karl Jaspers - si položilo otázku viny jinak a ptalo se, co vlastně umožnilo něco tak strašného a co umožnilo, že se to zlo tak dlouho skrývalo.

Ve své poslední knize analyzuji onu neochotu rozlišovat pojetí vítězné, svaté církve (oně zaslíbené „nebeské podoby“) od reálné podoby církve na cestě dějinami. Jsme „společensví pouťníky“, na cestě, nikoliv v cíli. Zde - jak učí svatý Pavel - vidíme věci jen částečně, jako v zrcadle, jako v hádankách. Stále se musíme učit a hledat.

Medzi kamarátmi mám ale zas aj takých veriáčich, čo nestoja o to spoznať bližšie tých, čo sú neveriaci. Ako tento nezaujím, odstup, možno povýšenectvo vznikli?

Věřící, kteří se bojí kontaktu s nevěřícími, se často bojí kontaktu se svou vlastní nevěrou,

s vlastními pochybnostmi. Dialog víry a nevíry se dnes neodehrává jako dialog dvou vyhraněných skupin, ti jednobarevní dogmatictí věřící a podobně dogmatictí ateisté, byť jsou hlasití, pomalu vymírají. Nejširší - a velmi pestrou - škálu tvoří lidé, v nichž se víra (ve smyslu pra-důvěry, nejen „náboženského přesvědčení“ nebo ideo-logie) a pochybnosti, kritické otázky, prolínají - a to je dobře, to může vést k hloubce a zralosti. Víra bez myšlení, bez kritických otázek a hledání, může vést k bigotnosti a fanatismu a zas pochybuji, který nedokáže nakonec pochybovat i o svých pochybnostech, se může stát zahořklým skeptikem, neschopným vděčně žasnout před zázrakem života.

Čo vás vedie k úvahám, že cirkev sa musí zmeniť?

Podle svatého Augustina je církev „semper reformanda“, musí se stále reformovat. Ve své knize „Odpoledne křesťanství. Odvaha k proměně“ ukazují několik zásadních změn vztahu mezi vírou a náboženstvím a změn podob náboženství. Křesťanství opustilo na prahu modernity definitivně podobu náboženství ve smyslu „religio“, politicko-kulturní sjednocující síly celé společnosti. Následovala zcela jiná, novověká podoba náboženství - náboženství jako „světového názoru“ mezi jinými světónázory. V jejím rámci se mezi polovinou devatenáctého a dvacátého století (za tzv. „piánské éry“ mezi papeži Piem IX. a Piem XII.) vytvořil uzavřený konfesijní typ „katolicismu“ jako kontrakultury proti protestantismu, moderní kultuře a vědě, proti socialismu a liberalismu. Na 2. vatikánském koncilu církev pochopila, že to je slepá ulička dějin a zahájila přechod od „katolicismu“ k opravdové katolické, ekumenické otevřenosti křesťanství. Na tento důležitý a nutný dějinný pohyb dnes navazuje papež František odvážným prorockým projektem synodální cesty k synodální podobě církve: církev jako bratrského společenství společného hledání nových odpovědí jak na hlouběji pochopené výzvy evangelia, tak na „znamení doby“. (syn-hodos znamená společná cesta).

A aké zmeny máte na mysli? Musí dojít především k změně mentality, k prohloubení teologického vzdělání (v dialogu se současnými vědami) a k obnově spirituality – je třeba učit umění kontemplace. Nutné změny institucionálních struktur a revize určitých pasáží katechismu, církevního práva a učebnic morálky musí pak následovat.

Ked' hovoríte, že vulgárna modernizácia nie je cestou, čo tým máte na mysli? Napríklad kňazov v moderných bundách, čo sa snažia nalákať mladých na sviežeho ducha?

Jistě je dobré, když kněží stylem chování a oblečení nepřipomínají postavy z muzea voskových figur, když nepáchnou na dálku naftalínem minulosti. Ale pokud by zůstalo jen u toho, bylo by to povrchní a trapné. Je třeba se zbavit masek „důstojných pánů“, za nimiž se často skrývá strach a komplexy mé-

nečnosti, být autentickými lidmi a autentickými křesťany.

Čo pre vás v týchto časoch znamená František? Čím je vám blízky?

Papeže Františka považuji za největší morální autoritu našeho světa a za jednu největších prorockých postav v moderních dějinách církve. Jeho encykliky by měli znát, studovat, rozjímat a aplikovat do života společnosti lidí i daleko za viditelnými hranicemi církve.

Fratelli tutti je dokument, který může v 21. století sehrát podobnou roli, jako Všeobecná deklarace lidských práv OSN pro 20. století. Slovenská církev může dlouho čerpat z důležitých slov, která při historické návštěvě na Slovensku pronesl, je třeba si je stále připomínat, rozjímat o nich. Vidět zblízka papeže, ale neslyšet ho a nerozumět mu, to opravdu není k ničemu.

Na Slovensku sa mnohé je slová relativizujú. Ako keby to, čo navrhuje, nebolo u nás aplikovateľné. Sme pozadu so zvyškom kresťanského sveta?

Nikoliv, oponenti papeže Františka, onen „katolicismus bez křesťanství“, farizeové - lidé, kteří jsou oddáni Zákonu, ale nerozumí lásce a životu - se najdou v církvi po celém světě. Jistě naše postkomunistická část světa trpí dosud deficitem znalosti proměn teologického myšlení, které vedlo k reformám 2. vatikánského koncilu - proto byl koncil bez znalosti tohoto kontextu chápán povrchně a dnes vyvolává podobně povrchní protireakci „nového konzervativismu“ některých mladých katolických laiků i kněží. Některé jevy, které vidíme dnes na Západě – např. nové chápání genderové rovnosti, porozumění pro menšiny, včetně sexuálních menšin – přijdou poměrně brzy i do zbytku světa a proto je třeba na ně nereagovat panikou, ale snažit se moudře rozlišit, co přináší pozitivního a v čem jsou některé jejich podoby extrémní a patrně brzy pomínou, pokud je nebudou provokovat a tím udržovat při životě podobně extrémní „kulturní válečníci“. Vždy je třeba rozumně rozlišovat, neházet vše do jednoho pytle.

Píšete, že ste boli dojatý, keď po vypuknutí pandémie kráčal celkom sám prázdny námetím sv. Petra. Na čo ste vtedy mysleli?

Napadlo mne, že tento výjev vejde navždy do paměti církve. Vnímám jsem to celou duší a plakal jsem.

Ako ste sa cítili, keď ste sa veriacim začali prihovárať online a nevideli ste ich, necítili?

V srdci naší „ateistické země“ jsem v našem korele za 32 let působení po důkladném dvouletém katechumenátu pokřtil přes tři tisíce dospělých, hlavně vysokoškolsky vzdělaných lidí, proud zájemců o křest a účastníků bohoslužeb stále roste. Uvědomil jsem si, že kázáním on-line se počet posluchačů zněkolikanásobil, a když jsem už chtěl s těmi každotýdenními promluvami na webu naší salvátorské farnosti přestat, dostal jsem zejména ze Slovenska záplavu e-mailů, že mám

určitě pokračovat, že jim to pomáhá přežít některá kázání v jejich farnosti a dává naději, že církev umí oslovit současného člověka a odpovídat na jeho reálné otázky. A potěšilo mne, že někteří slovenští kněží mi napsali, že jim ty promluvy pomáhají nově a hlouběji číst a vykládat evangelijní texty.

Aké symboly a aké myšlienky vás napadali, keď sa prázdne kostoly stali realitou? Hovoríte, že je zvrátené vidieť v pandémie trest. Čo v nej vidíte vy?

Napadlo mne, že je to jednak vynikající Boží pedagogika, nutící křesťany, aby nespolehali jen na návyk chození na bohoslužbu, ale oživili svou zbožnost tvořivým hledáním nových cest – například, že místo mechanického sledování mší v televizi z kanafasu si v rodinách nebo s přáteli přečetli příslušné biblické texty a otevřeně hovořili o tom, jak jim rozumějí. Během pandemie tak v mnoha katolických rodinách, spořádaně chodících na mši, začali manželé nebo rodiče a děti poprvé spolu mluvit a společně přemýšlet o víře. Ty zavřené kostely byly pro oživení víry k nezaplacení!

A také mne samozřejmě napadlo, že pokud naše církev nepřijme tu Františkovu výzvu k reformě, ty prázdné a zavřené kostely a mrtvé farnosti budou brzy růst jako houby po dešti.

Mali ste aj vy ťažké chvíle, povedzme, pocítili ste malomyseľnosť? Prečo? A ako ste ju prekonali?

Ano, během onemocnění covidem v listopadu minulého roku jsem určitou dobu nemohl spát, číst ani pracovat, ležel jsem jako živá mrtvola a vžíval jsem se do lidí, kteří leží ochrnuti s očekáváním dalšího pokračování choroby bez naděje na vyléčení. Uvědomil jsem si, kolik věcí, které ve svém životě pokládám za samozřejmé, vůbec samozřejmě nejsou.

Skutečnou malomyslnost, pokušení zoufalství a vzteku jsem pocíťoval při kontaktu s lidmi, kteří věří bludům na dezinformačních médiích zejména ruské proveniencí a hluboce jsem se stydl při pomyšlení, že nemalá část z nich jsou katolíci a dokonce kněží. S jedním z nich jsem dokonce určitou dobu korespondoval, posílal jsem mu vědecké články a svědectví o tom, kolik odpůrců očkování zemřelo a před smrtí prosilo o očkování nebo alespoň o to, aby se lidé poučili z jejich hlouposti – ale viděl jsem, že to není vůbec platné, proruskými servery měl vymytý mozek jako vězni v severokorejských koncentracích.

Ako prijať, že o časť pohodlia sme prišli už navždy? Mnohí už nevládzeme. Ako ju máme spracovať a prijať? Hľadať nádej nie je vždy samozrejme. Kde ju vidíte?

Neznám všeobecně platné recepty. Utrpení je vždy osobní. Člověk by měl sestoupit do svatyně svého svědomí a prosit o to, aby slyšel – ať už v srdci, nebo prostřednictvím četby či rozhovoru s druhými – to slovo, které mu dá sílu. Já jsem slyšel: Vezmi svůj kříž a následuj mne.

*Kristina Kudelová,
SME, 23.12. 2021*

ANTON OTTE (15.8.1939 – 29.12.2021)

Ukázka z knižního rozhovoru Josefa

Beránka s Antonem Otte:

„Vzdálená Evropa?“

Tony Judt na začátku 90. let psal o odstředivé historii evropských zemí a varoval před „euro-idealismem“.

Nic společného nelze tvořit bez společenství, bez chuti být s druhými. A každé společenství si cení spravedlnosti. To platí pro malé státy i velká soustátí. Vypráví to už dávný příběh o králi Šalamounovi, kterého Bůh pochválil za to, že si nepřál ani moc, ani peníze, ale moudrost. Bůh mu podle bible odpověděl: „Protože jsi žádal právě o to – nežádal jsi dlouhý život, nežádal jsi bohatství, nežádal jsi ani smrt svých nepřátel, ale žádal jsi rozum schopný soudu, proto udělám, co jsi řekl. Dám ti moudré a naslouchající srdce, takže ti nebude rovného v minulosti ani v budoucnu. K tomu ti přidám i to, oč jsi nežádal: bohatství a slávu...“ Základem prosperity je úsilí o spravedlnost, respekt k právnímu státu.

Nerad o tom mluvím, ale rozhodnutí o tzv. uprchlických kvótách, proti němuž se česká vláda bouřila, bylo regulérně přijato na

úrovni evropské Rady a toto rozhodnutí platí. Komise to musí připomínat těm, kdo se tváří, že se jich to netýká. V západních zemích se český postoj, je mi líto, že to tak musím říct, vnímá jako akt velké nesolidarity. Nezástávám názor těch, kdo Česku vytýkají, že dotace čerpá, ale nechce se podílet na řešení migrační krize. Připusťme však, že ty tzv. strukturální fondy, používané na rozvoj chudších oblastí, je možné čerpat jen díky tomu, že daňoví poplatníci z bohatších zemí jsou s takovou formou solidarity srozuměni. To, co mně ale nejvíc vadí, je, že tuzemští politici nedokážou promluvit a vyvolat jednání ve správný čas. Ozývají se, až když přijde hrozba pokuty za nedodržení společné dohody. Dánsko si vyjednalo výjimku ze společného postupu v migrační oblasti. Mít odlišný názor je legitimní, ale pak musím hledat cesty, jak tento názor srozumitelně obhájit a hledat jiná možná řešení.

(...) Dnešní dilema možná není kapitalismus versus komunismus, ani dilema konec dějin versus návrat dějin, ale dilema politiky společenské soudržnosti, zamě-

řené na společný zájem, versus rozklad individualistické společnosti vlivem politiky strachu.

Přesně tak. V českém prostředí komunistický režim zneužil ochotu lidí angažovat se pro druhé a nadlouho je svojí ideologií znechutil. Konzumní životní styl, který se prosazuje v rozvinutých společnostech v posledních desetiletích, ovšem podporuje lidi v bezbřehém individualismu. A v malé ochetě podílet se na veřejném životě.

Má to nějaké řešení?

Potřebujeme společný evropský narativ, společný příběh. (A ovšem také znát příběhy okolních národů a své vlastní.) Když mluvíme o Evropě, musíme vyzařovat něco pozitivního, něco jako když „bory šumí po skalínách“. Mladí jsou rádi, že mohou cestovat, studovat, pracovat, kde chtějí, ale smlouvy o volném pohybu osob či služeb, ani Boloňská dohoda o vysokoškolském studiu samy o sobě nemají nějaké emoční pojivo. Potřebujeme společné příběhy, evropský sen.

O jaké podobě Evropy sníš ty?

Stále mám před očima mírový projekt Schumana, De Gasperiho a Adenauera. Společná Evropa musí v první řadě podporovat nenásilné, spravedlivé soužití obyvatel kontinentu, aniž by při tom pošlapala pestrost, tak charakteristickou pro Evropu. Že to jde, se už prokázalo třeba v Severním Irsku, v Gibraltar, i česko-slovenské rozdělení proběhlo hladce díky vizi zachování identity ve společné Unii.

Království boží na zemi je pestré. Církev se zrodila v Jeruzalémě, když apoštolové hlásili evangelium pestré směsici posluchačů, a oni jim rozuměli. Na začátku nebyla nějaká jednodílná masa, jeden etnický národ, ale pestré společenství. To je život. Radujme se z toho, že sousedé nejsou stejní jako my. O tu pestrost musíme pečovat, pamatovat na ni ve vzdělávání, v kultuře.

Spíš než kmenová příslušnost nás sblíží společná historie, společné dílo. To usnadňuje život vedle sebe, ale teprve společný cíl sjednocuje, dává vztahům energii, dynamiku. V manželství to mohou být děti, ve společnosti je to úsilí o spravedlivý mír. Potřebujeme v Evropě sousedství, které dokáže řešit spory, aniž by se vytratila vzájemná důvěra.

Sním spolu s papežem Františkem o Evropě, schopné být matkou: matkou, která má život, protože život respektuje a nabízí naději na život. Sním o Evropě, která pečuje o dítě, pomáhá jako bratru chudému i tomu, kdo přichází a hledá přijetí, protože o všechno přišel. Sním o Evropě, v níž mladí lidé dýchají čistý vzduch poctivosti, milují krásu kultury a prostý život, nezanesený nekonečnými potřebami konzumu; kde uzavřít manželství a mít děti je odpovědnost a velká radost a nikoli problém... Sním spolu s Františkem o „Evropě, která propaguje práva všech lidí, pečuje o ně a nezapomíná na povinnosti vůči všem, o Evropě, o níž nebude možné říci, že její úsilí o lidská práva bylo její poslední utopií.“

MODLITBA

Poprvé byla přednesena při založení Ackermann-Gemeinde 13. ledna 1946, spolku při německé katolické církvi, který se věnuje budování dobrých vztahů a usmíření mezi Němci a Čechy. Dodnes zní při bohoslužbách sdružení:

Nejsvětější, silný Bože! V nejtrpčí nouzi voláme k Tobě. Ztratili jsme svou vlast. Vyhnaní z domu oddělení od našich milých, jíme tvrdý krajíc bezdomovců. Pomoz nám, abychom nezoufali a nezahynuli. Rozpomeň se na nás, vždyť jsme lidé slabí a nezkoušej nás nad naše síly!

Nepřísluší nám ptát se na hříchy ostatních, musíme přiznat vlastní vinu.

I my se podílíme na provinění našeho národa. To vyznáváme a toho litujeme.

OSUD UKRAJINY BUDE AJ NAŠÍM OSUDEM

Napísal som svojej ukrajinskej prekladateľke Iryne Pushkarovej, že jej držím palce, aby Rusi neprepadli Ukrajinu, a ona mi odpísala toto: „Ukrajinci sa neboja ani tak vojny ako toho, že EÚ a NATO nás vydajú Rusku, ak Putinovi naivne uveria, že sa zastaví na Ukrajine. Myslím si, že po Ukrajine bude chcieť ďalšie krajiny, aj tie, ktoré sú súčasťou EÚ.“

Manžel Iryny Pushkarovej bojoval dva roky ako dobrovoľník na Donbase, kým ona v Kyjeve vychovávala ich malú dcéru. Radšej som sa nepýtala, či pôjde opäť na front, ak Rusi zaútočia.

Neviem sa rozhodnúť, čo je horšie: či hrozba vojny, alebo ľahostajnosť slovenskej verejnosti voči osudu Ukrajiny aj voči svojmu vlastnému. Vedia Slováci vôbec, že Ukrajina je náš sused a že Rusko ním – zatiaľ – nie je? Chápem, že ľudia sa vyhýbajú obavám, ktoré nevedia jasne pomenovať. Nevedia si predstaviť, že ruská invázia na Ukrajinu môže spustiť reťazec udalostí, na ktorého konci bude rozpad Európskej únie, a Slovensko sa opäť ocitne v železnom ruskom objatí. Že sa stane to, pred čím nás varuje Iryna Pushkar. Chápem, že ľudia nemajú dost predstavitosti a že nepoznajú dejiny, ktoré sú spoločným sprievodcom budúcnosti. Nevedia, že Rusko a Čína sa dnes usilujú rozdeliť svet podľa nových pravidiel, lebo sa považujú za veľmoci, ktoré majú nárok na ovládnutie svojho okolia. Nevedia, že kedykoľvek v minulosti sa veľmoci uchádzali o uznanie svojho nového štatútu, neobišlo sa to bez veľkej vojny.

A napokon, prečo by mali mať obavy z vojny u susedov, keď ju nemajú ani slovenskí politici, lebo majú zjavne celkom iné starosti?

Ruský minister zahraničia Sergej Lavrov mal možno na mysli Slovensko, keď vyhlásil: „NATO sa stala čisto geopolitickým projektom, ktorého cieľom je prevziať územia osirelé po kolapse Varšavskej zmluvy...“

Martin M. Šimečka

AKTUALITY

Informační centrum Letohrad:

Setkání regionálních amatérských historiků - beseda o místopisných názvech Orlice, Kunčice, Červená. 15.2. v 15 hod.

Besedu s Rostislavem Bartoněm „Krajinou příběhů“, s promítáním fotografií Orlických hor. 22.2. v 17 hod. v zasedací místnosti přízemí zámku.

Vstupné: dobrovolné.

Přátelství Boha křtem přijali

- 2. 1. Cecilie Uhrová
- 9. 1. Apolena Aligerová
- 30.1. Gabriela Živná

Ke vzkříšení jsme vyprovodili

- 12. 1. Václava Tomka 79 let
- 25. 1. Karla Klohnu 80 let

ÚNOR VE STREETU

Taušlova 714, Letohrad
Tel. č.: 731 420 344

Facebook: NZDM Street-Letohrad

Instagram: nzdm_street

ČT 3. - PÁ 4. 2. VÝROBA ŠKRABOŠEK
Máš rád/a kostýmy a převleky? Pojd' si s námi vytvořit škrabošku na karneval.

ČT 10. - PÁ 11. 2. VÝROBA KVĚTINÁČŮ
Chceš si doma ozvláštňit pokoj nebo vyrobit dárek pro maminku, babičku nebo třeba kamarádku? U nás budeme vyrábět květináče z pet-lahví. Přijď a vyrob něco nového.

ÚT 15. 2. PEČENÍ MUFFINŮ
Venku je stále pořádná zima, proto se za námi zastav ohřát k troubě. Upečeme si společně parádní čokoládové muffiny.

ÚT 24. 2. VZDUŠNÝ HOKEJ
Když se ti nechce bruslit venku na ledu, skoč si „zabruslit“ alespoň k nám. Turnaj ve vzdušném hokeji ti určitě navodí tu pravou sportovní atmosféru.

TÉMA MĚSÍCE: MANIPULACE

Víš, co znamená, když se řekne o člověku, že je manipulátor? Jak ho poznáš ve svém okolí a co dělat, když tě někdo pro něco využívá? Zajímá tě, jak na tyto lidi vyvrát? Přijď se s námi na toto téma pobavit a dozvědět se něco nového.

„Vystup na horu a buď tam“ – kniha Václava Vacka, která právě vyšla. „Vystup na horu“, řekl Bůh Mojžíšovi. Mudrci Talmudu přidali: „a buď tam“. Každý kazatel, učitel (i Bůh) vidí, že někteří, co před ním sedí, jsou duchem jinde. I tři nejlepší apoštolové, které Ježíš vzal na horu, tam z nudy usnuli. Je setkání s Hospodinem objektivní, zajímavé, vzrušující? Autor zve zájemce na cestu.

OCENĚNÍ

Město Letohrad v soutěži o titul „Historické město roku 2021 Pardubického kraje“ se za péči o památku umístilo na 1. místě a postupuje do celostátního kola. Rozhodující byla oprava fasády kostela sv. Václava a kaple sv. Jana Nepomuckého na Kopečku v Letohradě. To nás těší.

Každý, kdo má vlastní bydlení, ví, kolik péče stojí udržování domu. Letohradská farnost zdědila 11 objektů, většina z nich je historickou památkou. Na všech jsme pracovali. Kunčický kostel a kaple na Kopečku byly v havarijním stavu. K opravě je vždy třeba někoho, kdo má k památce vztah a něčemu rozumí. Farář má dost své péče o lidi, není stavitelem, ale pro mě nebylo zbylí než se do oprav pustit. Ale bez ochotných lidí by k nim nedošlo. Díky panu Ing. Ladislavu Šponarovi, brněnské firmě Jirmal, vikariátnímu technikovi panu Lukáši Šejnohovi, díky místním řemeslníkům, vstřícnosti Města Letohrad a financování oprav Pardubickým krajem a Ministerstvem kultury, se oprava „Kopečku“ a kostela sv. Václava daří. Povzbuzovalo nás dědictví předků, kteří tyto stavební skvosty s nadšením vytvořili, uznání místních občanů, přesporních návštěvníků i ocenění znalců umění.

Koncem minulého roku byla základní generální oprava „Kopečka“ téměř dokončena. Letos budou ve sklepech nahozeny vnitřní omítky a položena dlažba, vnitřní točitá schodiště, v severním sklepu vybudovány toalety a upraveny přístupové cesty. Na opravu se nám dosud podařilo sehnat dvacet pět a půl miliónu korun. Tolik stálo zanedbání stavby několika desetiletí. Ještě nikdy se Svatojánská kaple neskvěla takovou krásou. I naši předkové se z toho mohou radovat.

Kaple a ambity na Kopečku vždy patřily zámeckým pánům, kteří je z vlastních prostředků udržovali. Stát po válce sebral majetek kyspereckého panství a Svatojánskou kapli - ovšem bez jakéhokoli finančního zajištění - hodil na krk farnosti. Tu navíc okradl o užitěčný majetek: pole, louky a les. Je spravedlivé, že téměř celou opravu financoval stát. My jsme k obnově přispěli svým velkým podílem – někdo musí mít celou akci na starosti, získat pro ni lidi, žádat o granty, vyúčtovat je a pracovat s úřady i s veřejností.

Uvidíme, kdy bude Kopeček převeden do majetku města – jak před léty odpovědně osouhlasilo městské zastupitelstvo. Zbývá ovšem zrestaurování zařízení kaple a dveří. Stát nám přislíbil stoprocentní úhradu, ale je třeba, aby se našel někdo zapálený, kdo se organizování této nemalé práce ujme. Ano, kaple bude především církví využívána k bohoslužbám, ale o opravy budov by se už konečně neměl starat farář. Pan farář Josef Roušar pokračoval v řízení opravy po mém odchodu, ale to není jeho práce. Město by mělo najmout zaměstnance majícího vztah

k umění, bude mu rozumět a mít manažerské dovednosti k údržbě památek, který by zrestaurování organizoval.

Už teď je na Kopečku co ukazovat návštěvníkům. Občas někoho areálem Kopečku provádím a pokaždé se k prohlídce připojují další náhodní turisté.

Kdybych mohl něco navrhnout, přimlouval bych se za vybudování „posedu“ v koruně nejbližšího dubu na kraji lesa směrem k Pustinám. Zájemce o pohled z výšky na architekturu kaple a ambity by si jej mohl - na vlastní nebezpečí - dopřát.

Oprava fasády kostela sv. Václava je za polovinou. Už teď stavba svítí vznešeností. Oprava bude pokračovat zrestaurováním všech kamenných prvků průčelí a omítky zbývajících stran kostela. Pak by měla přijít na řadu oprava fasády zvonice.

Těším se na novou úpravu náměstí, až si sedneme na lavičku a budeme se kochat sami nebo s našimi návštěvami krásou letohradského náměstí a našich památek. Těším se, že ta všechna krása ještě víc vynikne.

*Václav Vacek,
emeritní farář*

ANEŽČINY DOBROTY

Někdy je to trápení a do těch hlaviček to vůbec neleze. Snažím se být trpělivá a vysvětlovat a vysvětlovat.

Mám v sobě ale docela velké kus netrpělivý a vztekací Anežky, se kterým neustále válčím. Občas mě ovládne, já zahudrám a pak si nadávám.

Včera byl obvykle živý a veselejší Patrik od pohledu nešťastníček. Jeho velký hnědý oči byly zamlžené. Když honem nevěděl odpověď, začal zoufale mlátit hlavou o lavici.

A tak jsem změnila strategii. Zájmena počkaj.

„Když jsem já chodila do školy, víte, co jsem jednou napsala do diktátu za slovo? Tak schválně, kolik v něm najdete chyb?“

Vzala jsem křídlo a krasopisně jsem vykroužila na tabuli slovo HLEMÍŠŤ.

Pátá přestal zachvatovat a se zájmem zíral na toho pseudoplže na tabuli. Jednu chybu našel on a dvě Verunka. Všechny děti se zdály být dost v šoku, že pančelka mohla něco takového někdy napsat.

„Vážně jste v jednom slově udělala tři chyby???“

„Žádné učenej prostě z nebe nespádl. Proto musíte i vy chodit do školy, kdybyste všechno věděli, neměli by-chom tu co dělat.“

Pátovi se náhlým prozřením rozjasnila očka.

„Ahá, já už to chápu. My sem vlastně chodíme kvůli vám. Kdybysme všechno uměli hned, neměli byste práci a nedostávali byste peníze.“

Přesně, Patriku, ještě že vás máme.

A díky, že se můžeme společně vzdělávat!

/AN

ÚNOROVÉ POVÍDÁNÍ

Milí čtenáři Okénka, musím být, alespoň si to myslím, tentokrát velmi osobní. Pan farář Vacek mne v lednovém čísle tak vychválil, že se teď bojím a stydím cokoli napsat. Jestli je ovšem pravda, že ta moje povídání přece jen čtete, těší mne to. Víte, tím jaksi pořád patřím domů, do Kyšperka, tedy do Letohradu.

Takže se přece jen o pár řádek pokusím.

Kolem Vánoc a Nového roku se vždycky vzedme vlna gratulací obsahující všelijaká moudra. Jak nám to internet a všechny možné sítě dovolují, množí se ta moudra ne-skutečnou řadou.

Kdyby se jimi a ještě větším počtem vtíravých reklam měl člověk řídit, nevím nevím, byl-li by vůbec čas na normální život. Tím myslím vstát, umýt se, uvařit, jít do práce, všimnout si dětí, promluvit nebo podniknout něco s partnerem, s přáteli... A to nemluví o tom, že si jak moudra, tak reklamy mnohdy protřečívá.

Člověk však musí uvážit, že zboží, ani to dobré, už se dávno nechválí samo, že informace vložená do reklamy je někdy užitečná, že výroba reklamy skýtá tvůrcům obživu. A pokud jde o ta moudra vyráběná bosými filozofy - tak jim říkám - je potřeba ocenit nápad, vyhledání textu nebo jeho vytvoření, výtvarné zpracování i znalost postupů, jak své dílo šířit. Když to spočítám, jde o činnost chvályhodnou. Nakonec některé z těch průpovědek pobaví.

Třeba tahle. No trochu se ji bojím napsat, abychom genderově nenarazili. Autorka pokládá manželství za spravedlivé zařízení už tím, že to, co žena musí denně uvařit, musí muž denně jíst.

Jiné z těch mouder krotí naše sebevědomí, když říká, že pokud se nám zdá, že se někomu líbíme, bude to asi tím, že se někomu podobáme.

A tohle je ze života. Patrně jsme něčím podobným sami prošli i zažili s vlastními dětmi a možná znovu prožíváme s vnoučaty. Zjištění, že puberta je období, kdy cit pracuje přesčas a rozum má dovolenou. Taky si myslíte, že jde o to, abychom období puberty přežili bez znatelných šrámů?

S tím, že dokud neodejdou špatní, dobří nemají kudy vstoupit, se dá také souhlasit. Příslaví, že s poctivostí nejdál dojdeš, slyšíme od dětství. Že nepoctivci v cíli bývají mnohem dřív, známe ze zkušenosti.

To, co už mnoho dní přealuju v hlavě, zní: křičí nevědomost, moudrost mlčí.

Je to obvyčejně tak. Ti nejméně informovaní, co se přliší nenamáhají přemýšlet, porovnávat názory, se nerozpakují svůj názor prosazovat nejhlasiťěji. Uváživí jsou opatrnější. Opatrnost však v mnoha jedincích toužících po jednoznačném vyjádření hned teď vyvolává pocit nejistoty, nevěrohodnosti, opatrnost si pletou s výmluvou, s utajováním. Ale, má moudrost právo mlčet?

Zažili jsme křik nacistů vůči politickým odpůrcům, menšinám, Židům, slovanským

národům. Původci křiku nebyli nevědomí. To byl křik propracovaný, ale ti, co se ochotně přidali, se hledáním pravdy nezabývali. Stačilo jim vědomí, že se vezou na většinové vlně, skýtající výhody. Mlčení těch, kteří tušili špatné konce, kteří se však proti vsudypřítomnému zlu a represí nemohli spojit k odporu, je dodnes zatíženo vinou. Proč jste to dopustili. Proč jste se nepostavili na odpor. Proč jste raději utekli do bezpečí. Proč jste se snažili jen nějak přežít.

Znovu se nám něco podobného přihodilo kolem roku 1948. Omluvou mohou být pocity vyvolané Mnichovem, válečný strach a strádání, politiky vědomě pěstovaný kult Sovětů a skvělé Rudé armády, i když místní zkušenost byla jiná. Kdo by nechtěl žít jinak, lépe, spravedlivě, bez obav z budoucnosti, jak vítězná strana slibovala. Skutečnost mnohým brzy otevřela oči. Otázky, proč se na odpor nepostavila ta uvážlivější část národa, se mohou opakovat, vysvětlení bude stejné. Má-li politická moc v rukou policii, armádu, soudy, média, je každá sebemenší známka odporu potlačena.

Do třetice tu máme období po roce 1968, normalizaci. Mladší otázky typu JAK JSTE MOHLI, pokládají jen tiše, generaci dědů a otců vidí kriticky. Absentují v ní hrdinové.

Dnešní křiky, ať jde o feminismus, rovné příležitosti, korektnost, školství, zdraví pokládám, tady zdůrazňuju já, za pokřik především těch, kteří v první řadě chtějí upozornit sami na sebe. Líbí se jim pozornost médií, najednou jsou se svými obyčejnými životy stejně na výsluní jako modelky, zpěváci, herci. Kdyby debatovali, kdyby uznali jiný názor, zájem o jejich „mimořádnost“ by byl tentam.

Toho velice šikovně využívají mocnosti toužící po maximálním vlivu. Jimi placení trollové vylhanými zprávami vnášejí do společnosti dávno nahlodané nevěrou v autoritu, nekříd, svár.

To je podle mého úsudku chvíle, kdy mlčení není moudrost. S názory pokřikujících nemá smysl bojovat. Zdá se mi, že jim nejsou úplně jasné pojmy odpovědnost, svoboda, solidarita, sobectví, že si je dokonce pletou. Každé přesvědčování jen upevní jejich vzdor. Musí se na vlastní kůži přesvědčit, že existuje jiné, lepší řešení.

Moudří nemohou mlčet. Měli by hovořit o těch výdobytcích demokracie, které zaručují svobodu slova, nestranná a svobodná média, apolitickou policii a armádu a zcela nezávislé soudnictví. A pokud jde o parlament a senát, tam přece v debatách krystalizují zákony a pravidla pro čím dál složitější život společnosti. Leckdo je nazývá žvanírou se záviděníhodnými platy žvanilů. Proč jsou tak dobře placeni? Aby měli hmatatelný důkaz, že je jejich práce odpovědná a vážená. A aby je co nejméně lákaly úplatky.

A kdo ty údajně žvanily volí? Hádejte.

To se mi honí hlavou při představě, že se blíží dny takzvaného Únorového vítězství lidu, a že bohužel mnozí dodnes na období,

Chlapeček přiznal: „Rád jím rukou bez lžičky.“

„Já taky,“ ozval se stařeček z postele.

Chlapeček špitl: „A dělávám loužičky.“

„Já taky,“ zasmál se stařeček vesele.

„A hodně brečím, víte pane?“

„Mně se to taky často stane.“

Chlapeček dodal: „Hlavně když dospělí dělají, jako by mě vůbec neměli.“

Vrásčitá ruka mu sevřela dlaň.

„Víš,“ řekl stařeček, „tohle já znám.“

*Shel Silverstein: Jen jestli si nevymejšlíš,
překlad: Zuzana Štátníková*

ÚVAHY ADAMA MICKIEWICZE

Rozdil

Hodný a zlý se oba ujímají bližních: první, aby je živil, druhý, aby žil z nich.

Host

Voláš Boha: jde tajně často Nejsvětější a tluče na tvé dvěře, leč ty doma nejsi.

Stupně pravdy

Některé pravdy mudréc zvěstuje každému, některé zase šepce národu jen svému, některé svěří jenom příteli věrnému, některé ale zjevit nemůže žádnému.

Přeložil Karel Havlíček Borovský

CO KDYŽ JE NĚCO VÍC?

Co když existuje ještě jiný shluk buněk, než ten, kterého jsem součástí? Pomyslí si list.

Co když je něco i z druhé strany? Pomyslí si kůrovec, který vykusuje chodbičky zevnitř kůry smrku.

Co když jsou ještě jiné stromy než ty, které vidím v okolí? Pomyslí si buk na kraji lesa a rozvážně kýve svými větvemi.

Co když existuje ještě něco víc než naše lesní mraveniště? Pomyslí si mravenec, spěchající v tisícerých chodbičkách oblé mohyly.

Co když existuje něco za naším lesem? Pomyslí si les. A dívá se přitom na bezpočet stromů, keřů, rostlin, hmyzu, nerostů a lesní zvěře. Dívá se na chvějící vzduch, který je protkán neviditelnými pavučinami, vůněmi, vodou. Dívá se do svého podzemí na miliony kořenů, červů, larev, na životodárnou zem a miliardy mikroorganismů.

Co když je ještě jiná výška než ta, ve které plujeme? Pomyslí si mraky.

Co když za vesmírem, kterým putuji, je ještě další? Pomyslí si hvězda.

Co když existuje někdo, kdo rozumí mé duši a vidí do mého srdce? Pomyslí si člověk.

/M

které následovalo, s nostalgii jako na dobu jistot vzpomínají.

Nevědomost bude křičet vždycky. Moudrost mlčet nemůže. Jde-li o budoucnost, má povinnost mluvit, vysvětlovat, připomínat, srovnávat. Zachovat se moudře. Snad to dokonce dokážeme. *EN*

NÁŠ ROZHOVOR

V LETOHRADĚ JSEM POŘÁD DOMA

Od roku 2016 pravidelně přispívá do Okénka. Z jejích textů je patrný vypravěčský talent dobré pozorovatelky i nadhled člověka s životními zkušenostmi. A je také jasné, že Letohrad zná víc než dobře. Za tajuplnou značkou /EN se skrývá Eva Novotná, která se v tehdejší Kyšperku narodila jako Eva Machová. Přestože padesát let žije v Praze, Letohrad má „pod kůží“ a často se sem vrací.

Kdy a kde jste se narodila? Kde v Kyšperku žila Vaše rodina?

V Kolonii, která je v mých vzpomínkách malým rájem na zemi. Narodila jsem se tam v čísle 364 v roce 1933. O čtyři roky později zde přišla na svět i má sestra. Proti maminci nám přání ji pokřtili Jarmila, ale od peřinky se jí říká Nina - s tvrdou výslovností. Oběma nám na svět pomáhal pan doktor Kowalski a porodní bába paní Nietzschevová. Odvždycky jsem měla pocit, že patřím právě sem. Asi proto, že maminka a její bratři vyrůstali v domě u Absolonů - na tehdejší dobu - výstavném stavení těsně před někdejší sýrárnou, přicházíme-li od nádraží. Tohle území patřilo Orlici. Když jste však přešli silnici do Kolonie, stali jste se z vesničanů obyvateli města Kyšperk.

O výstavbu Kolonie se zasloužili železničáři spojení ve stavebním družstvu Vlastní silou. Šlo o typizované domky už s tekoucí vodou a zavedenou elektrinou. Řada z nich, aby mohla splatit náklady stavby, nové domky pronajala. Takovými nájemci se stali i mí rodiče. Nájem se protáhl na 33 let. Nakonec tu první roky svého života vyrůstala Ninina dcera Zuzka. Já sama jsem rozhodla, že moje děti budou od počátku dýchat kyšperské povětrí v Kolonii.

Čím Vám Kolonie připomínala ráj?

Ve vzpomínce jde o půvabné, úpravné, přátelské prostředí plné dětí a laskavých maminek, co daly houfu rozjívenců napít, nebo i nasytily chlebem s válečným umělým medem. Území neomezených možností.

Nevím, jak by se tvářily dnešní maminky na dětskou věkově různorodou smečku, v níž ti starší trochu chránili a trochu veleli oddaným mladším, smečku kolotající svobodně od tůňky s čolky u dolní cesty, od Kunešovy louky tu s blatouchy, tu s ocúny až k remízku, od topolové aleje k poli s makovicemi, jež je nutno ochutnat, v zimě od dolíku u Tomků - Tomčáku ke Štěpánáku se sánkami nebo lyžemi a s bruslemi k rybníku u Jarešů. Všechna ta místa byla samozřejmě volně přístupná. Jak byla naším rájem Kolonie, tak pro naše děti se stal nezapomenutelným prostor pily. Území s plavebním kanálem, vozíky na kolejkách, pilnicí, voňavým dřevem, řadou cest, po kterých se dalo drandit na všem, co mělo kola, i blízkostí řeky a kunčických lesů. Byt na pile byl malý, a přece jsme se tam všichni

poskládali. Další generace, vnoučata, si zafixovala naši poslední štaci, dům a zahradu v Komenského ulici, Kopeček, Pustiny, cyklostezky a blízké lyžařské areály. Náklonnost ke Kyšperku je u nás dědičná.

Kolonie byla vystavěná před sto lety na pomezí Kyšperka a Orlice. Byly tam tehdy nějaké služby pro občany?

Pan Krejsa tam prodával potraviny. Jeho obchod byl ve výstavnějším domku za cestou, která Kolonii od Orlice ohraničovala, a stoupalo se k němu po několika schodech. Miniaturní obchůdek hned v sousedství patřil hezké, vždy upravené paní Mačuhové, později Somrové. Dodnes nejsem sto pochopit, jak se jí podařilo vystavit v tak miniaturním prostoru tolik zboží - od kysaných okurek přes biče, krepový papír, nalévané mléko, pečivo, až ke všem základním potravinám a pochutinám, co tehdejší kuchařka potřebovala. Panu Krejsovi konkurovala především ochotou, vlídností, zákaznicky oslovovala jménem, pamatovala si, kam které dítě patří. A pak, její Elinka, jen o fous starší než já, byla má věrná kamarádka. Do třetice tu byl řezník pan Merta. V Kolonii působily další živnosti - autodopravce pan Doležal s dcerami Miluškou a Irenkou. Druhý pan Doležal, také s dvěma holčičkami Helenkou a Evičkou, byl krejčím s uměleckým nadáním přestít dokonale ze starého nově. Byl tam taxikář pan Neškudla. Hrdost na bydlení v Kolonii ještě navyšovalo vědomí, že první patrovou a netypickou vilku dal pro své rodiče postavit automobilový závodník Čeněk Junek, manžel té úžasné, slavné a obdivované Elišky Junkové. Kolonie tím jaksi získávala punc světovosti.

Jak se Vaše rodina vůbec do Kyšperka dostala?

Historie naší rodiny v Kyšperku začala příchodem Františky Ročkové z Prahy (to ještě netušila, že bude mou babičkou) ke své tetě, obdivuhodné Verunce Studené/Zvířecí do hospody Na Kopečku. Hospoda později vyhořela, Verunka ji nahradila stavbou Hotelu Forche. Kromě hostinského provozu poskytovala Verunka ubytování vlakovým četám, jimž tu končila služba.

V rodině se o ní tradovalo, že nejen naučí každou dívku skvěle vařit, ale že ji také dobře provdá. Což se potvrdilo i v případě Františčině, provdala se za budoucího vrchního oficiála státních drah Františka Hochmana.

Zůstali v Kyšperku. Jejich děti Jaroslav, Jarmila a Josef dostudovaly, i když ještě před dokončením studií jejich otec zemřel. Sourozenci se celý život vzájemně podporovali, po dlouhá léta byla Jarmilčina domácnost, již sdílela i maminka Františka, jejich útočištěm. Oba bratři zakotvili v Praze, Jarka v podniku Kolben-Daněk, Josef v nakladatelství Borový. Pravidelně se k matce a sestře vraceli, i když později založili vlastní rodiny. Rodinná soudržnost se přelila do mladších generací a trvá.

Jak jste si jako malé děti hrávaly?

O to se starali mí strýčkové Jarka a Pepík Hochmanovi, na jejichž víkendové návštěvy jsem se těšila. Zprvu asi zkoumali vývoj novorozeněte, malovali si mne, fotografovali, hráli si se mnou, rozmazlovali mne i otužovali. Tahali mne odmala na dlouhé pochody, určitě do Pastvin, protože museli kontrolovat, jak roste přehrada. Vyrobili mi panenkovský pokojíček s mininábytkem, spolu s rodiči se dali do tvorby loutkového divadélka se všim všudy - divadlo, kulisy, loutky, osvětlení. Byl to pak ten nejúžasnější dárek od Ježíška. V temných odpoledních adventního času se u nás o sobotách nebo nedělích hrálo divadlo pro každého, kdo přišel. Bývala nás dětí plná kuchyně, mezi námi na stráž babička, a za plentou z babiččinych parádních přehozů mluvily loutky hlasy táty, maminky, strýčků.

Později jsme my, už jmenované holčičky a řada dalších, několikrát o letních prázdninách propadly touze obohatit Kolonii kulturním podnikem vlastní provenience. Šlo zpravidla o zpěvy a kolektivní tance, básničky, cvičení na kruzích zavěšených místo houpačky. Důležité bylo právě to chystání, vždycky se spory, pláčem a strachem, že se podnik zhatí, vždycky, a to bylo nejdůležitější, s výrobou sukének z krepového papíru. A pak ta radost, když se na našem dvorku sousedé sešli, vydrželi, a dokonce zatleskali!

V prvorepublikovém Kyšperku se jistě veřejně slavily různé svátky a slavnosti. Vzpomínáte na některé?

Jako holčička jsem s ozdobeným kočárkem korzovala náměstím při oslavě Svátku matek. O Božím Těle jsem zase coby družička drobila po zemi kytičky. Kopečková pout' nás lákala mnoha způsoby, a já se jen těžko rozhodovala s omezeným množstvím peněz v kapse, čemu dát přednost. Maminka s kloboučkem na hlavě a já jsme poslouchaly po mši koncertování Reineltova orchestru a jako sváteční bonus jsme chodily k Bouškovým na malé podloubí na zmrzlinu. Maminka ji nejedla, a dávala pozor, abych si neposkvřnila hodobóžové šaty. Tatínek mne občas brával na fotbalový zápas a koupil mi omamně vonící párek s hořčicí.

Vaše maminka byla zaměstnaná také u místních židovských obchodníků. Jak na ně vzpomínala?

Maminka Jarmila si zvolila Kyšperk na celý život. Důvodem byla určitě odvodělá, a ne příliš zdravá maminka, přítel, Sokol, touha vytvořit spolehlivé zázemí svobodným brat-

rům i dobré pracovní místo. To bylo v obchodě pana Lederera. O prodej textilu se starala jeho paní, velkoobchod s obilím byl záležitostí pana Lederera. Papírováním manželé zaměstnali slečnu Hochmanovou, co právě ukončila studia na obchodní škole v Chocni. Osvědčila se a ze zaměstnaneckého poměru vzniklo přátelství. Přelilo se i na nás, Jarmilčiny děti. Ledererův šerý obchod se mi moc nelíbil. Zato byt v patře s okny do náměstí! Tak nějak jsem si představovala královské komnaty. Trpčilo se krásné nádobí, všude byly krajkové dečky a já si směla přerovnávat drobnosti, suvenýry z cizokrajných cest. Kde skončil nafukovací krokodýl, který mne na vodě unesl, nevím. Miniaturní košíček se skleněným zaklapovacím víčkem, schránkou na ještě miniaturnější přívěsky ve tvaru zvířátek, mi Ledererovy dodnes připomíná.

Maminka pracovala po válce u Kleinů, později až do důchodu stále ve své profesi na pile. Když už všechna její vnoučata nastoupila povinnou školní docházku, našla si práci v letohradské knihovně.

A kde pracoval tatínek?

Vojtěch Mach, nejmladší ze šesti sourozenců z hornické vesnice Stražkovice v Podkrkonoší, vstoupil do svého prvního zaměstnání u firmy Fischl & Engel v roce 1926. Absolvent německé obchodní školy v Trutnově tam získal místo cizojazyčného korespondenta. Vypracoval se, a když zakladatelé Společnosti s ručením omezeným Parní pila v Kyšperku hledali schopnou administrativní sílu, Vojtu Macha jim pan Fischl doporučil, a propustil do jejich služeb. Po dlouhá léta byl pak na pile jediným úředníkem. Nám, jeho dcerám se zdálo, že pila byla po mamince jeho největší láskou.

Jak vás se sestrou rodiče vychovávali?

Táta i maminka patřili k té generaci, která s nadšením budovala vzděláním, usilovnou drobnou prací a poctivým životem svůj stát, svou republiku. Oba byli Sokolové, účastníci se činnosti Okrašlovacího spolku, s Klubem českých turistů za rodinných nedělních výletů obnovovali značení turistických cest, tatínek navíc patřil k ochotníkům v Koláru. To všechno byly činnosti neplacené, konané s chutí a samozřejmě. A pokud jsme k nim byly přizvány, měly jsme pocit jisté důležitosti. Vlastně jsme se na společné činnosti obě těšily, sušit seno, hrabat listí a pálit kletí, rovnat dříví, u toho všeho vždycky byla legrace. Větší o to, že jsme si ke všemu mohly přizvat kamarády.

Všechny dospělé jsme obě odmala vídaly s knížkou v ruce. Knihovna měla v bytě významné místo. Rodiče nám před spaním předčítali. A když už jsme uměly číst, byla kniha vždycky k svátku či narozeninám ceněným dárkem.

Babičce Františce jsme vykali - stejně jako maminka a její bratři. Rodičům jsme tykali, což si prosadila maminka. Maminka a babička se vzájemně uznávaly, vycházely spolu bez jakýchkoliv problémů. Babička a zeť? To byl spíše vztah k milovanému a zdárnému

synu. Pro babičku to byl vždycky Vojtíšek. Dodnes to laskavé souznění oceňujeme a obdivujeme. I když jako děti jsme samozřejmě měly řadu výhrad. Například: potřebuji rodičovský souhlas, ptám se maminky, ta chce vědět, zda souhlasí táta, táta chce znát názor maminky, pak se dozvím, že se poradí. Ten koloběh mne hodně rozčiloval. Končil obyčejně tátovým kategoričným imperativem: „Tak dobře, souhlasíme, ale nezapomeň, že jsi Machova!“ Babička, dlouhá léta strážkyně domácího tepla, nám kladla na srdce

vztah k mamince a vzdělání větou: „Holka, uč se, ať má máma radost.“ Maminka o nás a našich schopnostech soustavně pochybovala. I když už to vypadalo na pochvalu, vždycky našla něco, co by se ještě dalo vylepšit. Dost často o nás mluvila jako o vránách. Hned potom následovalo: „Holky, co z vás bude?“ Ta otázka zněla dost zoufale. Naprosto nepřicházelo v úvahu mluvit neutivě o učitelích, stěžovat si, nebo vůbec doznat konflikt s dospělým. Vždycky to byla naše chyba, my jsme měly být uctivější, my jsme měly víc umět, my jsme neměly být hubatě. Nebylo to ani necitlivé, ani nespravedlivé, vymezovalo nám to hranice, kam ve svém věku patříme.

Měla jste jako mladá dívka nějaké vzory?

Určitě mě ovlivnila rodina, např. strýc Josef Hochman, grafik a ilustrátor knih. Na gymnázium pak profesor Josef Vych. Milovala jsem knihy. Jako patnáctiletá jsem přečetla celého tehdy dostupného Jiráska a od té doby nespočet dalších knih.

Jak vzpomínáte na školní léta?

K zápisu do školy jsem šla určitě s maminkou, od prvního dne mne vodily Věruška a Dášenska Bendovy. To byly naše osvědčené strážkyně. Patrně už v 1. třídě bylo i odpolední vyučování, cesta do Kolonie a zase zpět se našim zdála asi namáhavá, a tak jsem v zimě chodila na polévku do tehdy ještě fungující útulny (pozn.: současná opravna obuvi, čp. 245). Vedly ji velice laskavé řádové sestry. Líbilo se mi tam. Bylo to období, kdy jsem se zamilovávala do nové objevených autorit. S odstupem času vím, že právě. Takovou láskou byla i paní učitelka Krčmářová. Rázná, spravedlivá, chápající dětskou duši. Hrála na housličky a zpívala s námi, krásně vyprávěla české pověsti. Vodi-la nás městem k památným místům, na Kopeček a ukazovala v dálce Orlické hory, které nám zase jednou budou patřit - psal se rok 1940. A pak přišel pan farář Schreiber se svým vyprávěním biblických příběhů, k nimž maloval obrázky barevnými křídami.

Byla to láska na první dobrou, ale svářelo se to v mé duši. Mohu milovat oba, nebo koho víc?

Vyučování za války bylo značně omezené. Jak vypadalo a kam jste směřovala poté?

Válečná škola znala uhelné prázdniny, zadávání úkolů jednou týdně ve Dvoraně, obavy z proněmeckých inspektorů, pokud se vyučovalo. Střídavě vyučování na faře v r. 1944-1945, když budovu školy zabral německý lazaret, už jsme brali jako újmu. A ač nám bylo kolem 12 let, docela jasně jsme chápali podtext promluvy ředitele Škarky, význam básniček, které četli učitelé Seifert, Fendrych, nebo smysl toho, co k dozdělení doma doporučovali další učitelé. Byla to dobrá škola a stateční učitelé v ní.

V září 1945 jsem nastoupila do Masarykova reálného gymnázia v Kostelci nad Orlicí. Jak šel čas a politický převrat, z toho vznešeného názvu ubývalo slovo za slovem hned potom, co byla z parčíku před školou odstraněna Masarykova socha. Pak už nebylo ani gymnázium, ale jedenáctiletka. Jenže v době jedenáctiletce už jsem patřila na ten opačný břeh, mezi kantory.

Kosteletští kantorů doporučili rodičům můj přechod na nově otevírané pedagogické gymnázium v Hradci Králové. Podle Nejedlého představ měl mít kantor vysokoškolské vzdělání, byla tedy naděje dostudovat. Ale kostelečtí mne ke studiu doporučit nemohli, příliš to znemožňovaly reference přicházející od kyšperského akčního výboru.

V roce 1950 se Kyšperk přejmenoval na Letohrad. Vy jste po maturitě v roce 1952 začala učit. Jaký byl ten první kontakt s realitou školství padesátých let?

Po maturitě jsme si podali přihlášky na vysoké školy a dostali umístěnky většinou do pohraničních obcí. Straně a vládě v jejich plánovaném hospodářství najednou chyběli učitelé. Na umístěnku se nastoupit muselo. Napoprvé to byla Nekoř, potom Dolní Boříkovic. Po roce jsem mohla udělat přijímací zkoušky k dálkovému studiu na pedagogické

fakultě UK. Jedinou „výhodu“ přijetí mělo. Škola musela můj plný úvazek v rozvrhu vměstnat ze šesti do pěti dnů. Přednášky v sobotu střídavě jednou v HK, další sobotu v Praze. O prázdninách 4 až 5 týdnů soustředění. Žádné slevy na jízdě ani ubytování. Jenomže téhle minulosti nelituju. Co jsem zažívala v Boříkovicích s panem řídícím Šafařem, v národnostně pestrém složení tříd, s jednotřídkáři z blízkých, podobně dosídlovaných obcí, to byla opravdová škola života. Zdálo se mi, že děti by mělo ke škole poutat ještě něco víc, než poslušné sezení v lavicích. Kam jsem přišla, organizovala jsem školní akademie, nácvik divadelních her. V Boříkovicích to byla pohádka, v níž se angažovala většina dětí. Byl to úspěch, ale trochu se mi vymstil. Boříkovičská stranická organizace mne na okrese vychválila, a já dostala nabídku zúčastnit se festivalu mládeže ve Varšavě.

Ani v roce 1955 ani nikdy později rodiče a my s nimi jsme straně a vládě nezapomněli vyhané procesy, osočování a pronásledování slušných lidí jen proto, že byli živnostníci, že patřili k Sokolům, že se veřejně hlásili ke své víře, že chtěli zachovat generacemi budovaná hospodářství, nebo že dokonce patřili k těm, co se v květnu 1945 zasloužili o bezbolestný průběh revolučních dnů ve městě. To rodiče nikdy nepřipustili, a tak přes výstražné dopisy, s kým se nemají stýkat, se svých přátel nevzdali. A teď bych měla vzít nabídku nepřátelské strany a zavázat se, že po návratu uspořádám besedy o festivalu? Dlouho jsme to zvažovali. Nakonec převážila touha podívat se za hranice a víra, že pokud budu muset, budu popisovat jen to, co jsem opravdu zažila. Prvním otřesem byla prohlídka Osvětlemi. Dál jsem mohla srovnávat svůj život s problémy, s nimiž se potýkali Poláci ve zničené zemi. Palác kultury postavený Sověty byl ohromný, ovšem byty pro obyčejné lidi by byly užitečnější. Toulali jsme se dosud zpustošenou Varšavou, měla jsem zlost na sebe, že nemohu mluvit s Francouzi, kteří o to stáli. Maturovala jsem z ruštiny, a sovětské delegáty na jakýkoli pokus o rozhovor odpovídali děkuji, je to tu očeh charašó. Městem i palácem se pohybovali pouze v sevřeném útvaru.

Když jsem právě tohle na první besedě, kontrolované u vojáků nějakým politrukem, řekla, dalších besed už nebylo zapotřebí.

Tři roky jste učila na žamberské jezenáctiletce. Čím tato praxe přispěla do mozaiky vašeho kantorského vyzrání?

Nás, mladé kantory, tam opatrně formovali doyení sboru: Habrová, Čepková, Balcar. Když přišel příkaz, že několika dětem toužícím po střední škole nesmí dát škola doporučení ke studiu, šla jsem okresnímu výboru strany vysvětlit, jakou dělá chybu. Jak se ukázalo, chyba byla na mé straně a nejdříve byl zle peskovaný ředitel Dominik Vitek. Já unikla, v létě jsem se vdala, po Kocourkově na úřadech, které do omrzení opakovaly, máte-li byt v Praze, dostanete místo, máte-li místo, můžete

v Praze žádat o byt, se místo v Čakovicích našlo. Po dalších čtyřech letech přišel jako velké štěstí podnikový byt.

Po stranických prověrkách, které zkoumaly postoj občanů k 21. srpnu 1968, jste dostala zákaz učit. Jak jste se s tím vyrovnala?

Ano, při druhých školských prověrkách v r. 1973 jsem stále ještě nebyla přesvědčena, že tanky byly před pěti lety bratrskou pomocí.

Našla jsem brzy místo v odborářském Klubu školství, kam jsem na přednášky pro učitele zvala dětského psychologa Zdeňka Matějčka, což se líbilo jen zpočátku, takže jsem ráda přijala nabídku kamaráda z dětství - našeho souseda z Kolonie - Mirko Velinského, abych nastoupila do Klementina, do instituce s dnešním názvem Národní knihovna.

Stala jste se knihovnicí?

Nebyla jsem přímo knihovnice. Zabývala jsem se tím, co se dnes nazývá public relations, tedy snaha o lepší zacházení se čtenáři, lepší informovanost o instituci a propojení obou stran v jejich nejlepší zájmu. Bylo to od instruktáží pro středo a vysokoškoláky, jak v knihovně získat vlastním přičiněním co nejvíce informací, až po veřejná vystoupení v zájmu knihovny, rozhlasové autorské pořady, vedení tiskových konferencí, získávání financí na první kroky digitalizace. Byla toho spousta a nedá se to stručně popsat.

Takže jste plně zručila své dětské zkušenosti z Kolonie s pořádáním zpěvů a tanců pro veřejnost. Jak vnímáte profesi knihovníka?

Knihovníci jsou zvláštní živočišný druh. Velmi vzdělání, přitom stále se vzdělávající, špatně finančně ohodnocení, přesto svému povolání oddaní. Jako by mezi nimi přežíval obrozenecký nebo prvorepublikový duch sounáležitosti a touhy bez ohledu na okolnosti pracovat pro blaho svého bližního.

A jak to v Národní knihovně v době Vašeho nástupu chodilo?

Klementinum jsem trochu znala z letních vysokoškolských kurzů. Omámilo mě. Já, takové nic, chodím po stejné dlažbě jako Masaryk, Šafařík, Tyrš, Balbín, skutečný matematik Vydra, Bolzano! Je tam uložena celá národní literární historie a množství titulů světové literatury, vědecká díla, časopisy. Na konci sedmdesátých let 20. století chyběla skladovací místa, knihy byly vršeny na sebe,

jednotlivé tituly nebylo možné vyhledávat a některé skomíraly ve zcela špatných mimopražských skladištích. Vládě to bylo jedno. Soustavně však posílala seznamy politicky závadných autorů a titulů, které nesmí čtenáři dostat do rukou.

Finanční injekci amerických nadací pro knihovnu po r. 1989 nová vláda přijala a zavázala se postavit nové skladiště. To jsme chápali jako vzkříšení knihovny. Přišla perná léta,

v nichž jsme se museli naučit pracovat s novými technologiemi, zjistit, že to není konečná, protože rozvoj technologií je nekonečný a učení soustavné. Museli jsme začít jinak myslet, na první místo posunout spokojenost a komfortní dostupnost toho, co čtenář potřebuje.

Také proto Národní knihovna rychle ozdravěla, a ani ne po deseti letech dosáhla úrovně světových knihoven. Spolu s ní vyspěly všechny knihovny v zemi. Potom, co odrostly moje děti, po kantorině, je období, kdy jsem mohla v knihovně a pro čtenáře cokoli organizovat, provázet návštěvníky jejími sály, vyprávět o její historii v rozhlase, psát o ní a veřejně za ni mluvit, nezapomenutelným kusem mého života.

A oklikou jsme zpět v Letohradě. Z Vašeho vyprávění je patrné, jak silně Vás doba prožítá v tomto městečku ovlivnila. Co Vám běží hlavou, když stojíte na náměstí? A s jakými pocity se sem vracíte?

Občas se postavíme se sestrou blízko marmového sloupu, za zády máme cukrárnu pana Dolečka a opakujeme si pořadí obchodů na velkém podloubí, jak si je z dětství pamatujeme.

Rodiče nás velice často vodili do muzea fungujícího tehdy v bývalé radnici. Velice jsme obdivovali portrét Umlafovy Dámy a Škrétova Hynka Jetřicha Vitanovského. A vyprávění o tom, jak si kyšperští ochotníci podvakrát po požáru obnovili divadlo. Naše rodina k těm nadšeným ochotníkům patřila. Dodnes si umím vyvolat pach cesty k hereckým šatnám. Vůně líčidel vítězila nad vlhkostí smíšenou s charakteristickým oděrem barev z kaširovaných kulis.

Vzpomínáme a myslíme si, že tohle jsou nitky pouta, které nás sem stále váže. Přijedou-li děti a vnoučata, vždycky se zase něco zajímavého v dnešním muzeu ukazuje. Pro všechny hosty je povinné vidět strop v kostele sv. Václava a Kopeček. A chválíme město za instalaci webkamery. Když to nejde jinak, alespoň na dálku můžeme být na našem půvabném náměstí. A jsme doma...

Děkujeme za rozhovor i za Vaše příspěvky do Okénka. Přejeme Vám zdraví a mnoho nových poznání a setkání v Letohradě.

/M

ODPOLEDNE KŘEŠŤANSTVÍ

ukázka z nové knihy Tomáše Halíka

Důležitý klíč k pochopení velkých rozdílů na náboženské scéně nabízí dílo harvardského psychologa Gordona Allporta. V polovině 20. století se ve Spojených státech uskutečnil rozsáhlý empirický výzkum, který měl ověřit hypotézu, že náboženší lidé mají sklon k autoritářství a rigidnímu chápání světa podobně jako vyznavači totalitárních ideologií fašismu a komunismu. Výsledek nebyl zdaleka jednoznačný: u některých náboženských lidí tomu tak bylo, zatímco u jiných byly zjištěny naopak silné tendence k altruismu, toleranci a kreativě. Gordon Allport na základě těchto poznatků rozlišil dva typy náboženskosti: religiozitu vnějšíkovou a zvnitřnělou.

Lidé vnějšíkové) zbožnosti, pro něž je náboženství nástrojem k dosažení nějakého jiného cíle (například společenského uznání či potvrzení skupinové identity, příslušnosti k určité skupině) bývají opravdu rigidní a autoritářští. Lidé zvnitřnělé zbožnosti, pro něž má víra smysl sama o sobě, jsou spíše otevření, tolerantní, flexibilní, společensky senzitivní, obětaví a solidární. Vnějšíkovou religiozitu charakterizoval Allport jako nezralou. Pojmenoval řadu ukazatelů zralosti zvnitřnělé víry: její vnitřní bohatost a členitost, dynamičnost, schopnost vytvořit komplexní životní filozofii, unést pochybnosti, vyrovnat se se zlem a soudobými kulturními a vědeckými poznatky a být zdrojem praktického jednání. Zatímco vnějšíková zbožnost oceňuje církev hlavně pro její sociálně-kulturní funkci a jejího života se účastní jen okrajově, například o velkých svátcích, pro zvnitřnělou zbožnost je církev především společenstvím, do jejíhož života se aktivně zapojuje a jejíž bohoslužby pravidelně navštěvuje.

str. 122

Určitý krok k duchovně hledajícím za viditelnými hranicemi církve učinil Benedikt XVI. svou výzvou - příznačně formulovanou poprvé v letadle na cestě do České republiky -, aby církev vytvořila v rámci svých struktur cosi, co by se podobalo „nádvoří národů“ v jeruzalémském chrámu, určeném pro „zbožné pohany“. Byla to jistě dobře míněná iniciativa a dodnes na ni navazují debatní setkání v různých místech světa. Avšak duchovní tvářnost našeho světa se rychle mění a tento krok dnes už zdaleka nestačí. Výstavní „chrámová podoba“ církve je už definitivně minulostí. Určitým způsobem k tomu přispělo i zavření kostelů během pandemie koronaviru. Zatímco část věřících - zejména tam, kde se živé farnosti staly přirozenou částí občanské společnosti a v době pandemie vyvinuly nejružnější druhy pomoci - už nedočkavě vyhlížela obnovení veřejných bohoslužeb, jiná část, pro kterou nedělní návštěva kostela byla spíše věcí zvyku než niterné potřeby, poměrně záhy nahradila tento zvyk trávení neděle jiným způsobem a do kostelů se nevrátila. Jiní si příliš navykli na pohodlné sledování bohoslužeb v televizi či

ELIŠKA

Plní nemocnice je moje talko-show na půdiu divadla La Fabrika o tom, jak pozvaní hosté žijí své křesťanství (název jsem si vypůjčil od papeže Františka). Chci křesťanství a církev ukazovat prostřednictvím jejich svědectví, dnes třeba Elišky Bučkové. Nejprve se ptám já, pak diváci.

„Eliško, myslíte, že se povolání modelky slučuje s křesťanstvím?“ Otázka nemohla nepadnout, ale paní Hanka, jak se ukáže, to nemyslela nijak zle, a vlastně možná vzala výt z plachet případným dalším tazatelům.

„Já v tom žádný rozpor nevidím.“ Eliška jistě na tuto otázku za ta léta musela odpovídat mnohokrát. „Je to povolání jako každé jiné a je mnohdy opravdu těžké.“

„Já si vás vážím,“ říká nečekaně Hanka, „když vás Pán Bůh stvořil tak krásnou, pak je moc dobře, že to děláte.“

Jsem Hance opravdu vděčný. Jestliže o své víře hovoří třeba takový Pavel Nedvěd nebo Jarda Jágř, to křesťanům nevadí, ba naopak, ještě se tím pyšní. Ale prosím vás, ta Bučková? Ta modelka?

Kolikrát jsem to už slyšel! Kolikrát si asi Eliška vyslechla své!

Jak je možné, že jsou někteří lidé tak krutí, nespravedliví, misogynní, podezřívaví, plní předsudků a příkrých, hned odsuzujících slov? Když se Eliška stala v roce 2008 Miss ČR, byl jsem z toho opravdu nadšený, křesťanka a Miss!, i když tuto soutěž a s ní spojený svět vlastně nesleduji. U mnoha křesťanů jsem se ale se zlou potázal. I Ovčáček přijal biřmování, no ale ta Bučková? Prosím vás, a víte, co se o ní píše?

Eliška je krásná, inteligentní, zbožná a myslím, že hlavně pokorná bytost. Nás křesťany ve veřejném prostoru učí opouštět předsudky a namísto pokřiveného chápání evangelia ukazuje, v čem je vlastně jeho síla. Nechci na ni tímto fejetonem veřejně nakládat nějaké posláním, jen jí chci poděkovat, že a jakým způsobem ve světě všech možných časopisů a televizních kanálů, mol i pódii je.

„Jak můžeme mít v tomto světě ještě nějakou naději?“ ptá se další paní z publika.

„Každé ráno, když se vzbudím, se podívám z okna a nahlas si řeknu: jsem milovaná Boží dcera,“ říká Eliška. *Ladislav Heryán*

na internetu. Zda lidé, kteří kostely nenavštěvovali, avšak konfrontace s utrpením, smrtí a lidskou zranitelností v nich během pandemie probudila metafyzické, existenciální a spirituální otázky, zamíří do kostelů a zda tam budou nacházet na své otázky odpovědi nebo alespoň porozumění, se teprve ukáže.

Církev dnes není v situaci, kdy si může dovolit zvát hledající do předsíní své chrámové podoby. Kardinál Bergoglio v předvečer svého zvolení papežem citoval Ježíšova slova: „Stojím u dveří a klepu“,¹⁰⁸ dodal však, že dnes Ježíš klepe zevnitř církve a chce vyjít ven, zejména ke všem chudým, marginalizovaným a zraněným v našem světě, a my ho musíme následovat.

ZÍTRA BUDE MŮJ TANEČNÍ DEN

Tančil jsem onoho rána, když se rodil svět, tančil jsem obklopen měsícem, hvězdami a sluncem, s nebe jsem sestoupil a tančil na zemi, na svět jsem přišel v Betlémě.

Tančete, ať jste kdekoli, neboť, jak pravil, já jsem Pán tance: povedu vás všechny, ať jste kdekoli, pravil, povedu vás k tanci.

Tančil jsem pro zákoníka a farizeje, oni však nechtěli tancovat ani za mnou jít, tančil jsem pro rybáře, pro Jakuba a pro Jana, ti šli za mnou a vešli do tance.

Tančil jsem i v sobotu, uzdravil ochrnutého, svatí lidé říkali, že je to ostuda. Bičovali mne a nahého mne pověsili hezky vysoko na kříž, abych tam umřel...

Tančil jsem v pátek, když nebe zahalily temnoty:

je těžké tančit s ďáblem na zádech!
Tělo mé pohřbili
a mysleli, že se všim je už konec,
já však jsem tanec a dále tancuji.

Chtěli mě zašlápnout, ale já vyskočil ještě výš, neboť já jsem život, život, jenž nemůže umřít: budu žít ve vás, budete-li vy žít ve mně, neboť, pravil, já jsem Pán tance.

Sydney Carter – 13.stol.

Až k tobě přilnu...

Právě jsem procházel jakousi milánskou čtvrtí, když jsem si všiml chudého žebráka, který měl myslím dost vypito, dělal vtípky a měl veselou náladu. Povzděchl jsem si a přátelům, kteří byli se mnou, jsem řekl: Kolik bolestí pochází z našich pošetilostí! Veškerým svým snažením - při němž jsem se tehdy mořil a vláčel jsem, poháněn ctižádostí, břemeno své bídy, které s tím, jak jsem je vláčel, narůstalo - jsme přece nechtěli dosáhnout ničeho jiného než bezstarostné radosti, a v tom nás, kteří tam asi nikdy nedojdeme, ten žebrák už předešel. K tomu, čeho on dosáhl pomocí několika málo vyžebnaných drobných mincí, tedy k radosti z pozemského štěstí, já jsem se trmácel tak strastiplnými oklikami a zacházkami?

On neměl tu pravou radost - ale já jsem s tou ctižádostí hledal radost daleko klamavější. A přece on se radoval, a já jsem byl plný úzkosti, on byl bez starostí, a já se třásl strachem. A kdyby se mě někdo vypytoval, jestli chci raději jásat, nebo se strachovat, odpověděl bych, že jásat, a kdyby se mě naproti tomu někdo zeptal, jestli bych na tom chtěl být tak jako ten žebrák, nebo tak, jak jsem na tom tehdy byl já, vybral bych si, že chci být

souzen starostmi a obavami – ale byla by to zvrácená, ne pravdivá volba. Neměl jsem totiž dávat přednost sobě před žebrákem kvůli tomu, že jsem byl vzdělanější, protože jsem z toho neměl radost, ale snažil jsem se tím zalíbit lidem – ne abych je něco naučil, ale jenom abych se jim zalíbil. Proto jsi holi své kázně rozdrtil mé kosti.

Až k tobě přilnu celou svou bytostí, nikde pro mě nebude bolest a námaha a můj život bude živý, celý naplněný tebou.

Koho naplňuješ, toho pozvedáš – a protože já tebou naplněn nejsem, jsem teď sám sobě přítěží.

Radosti, nad kterými by se mělo plakat, ve mně bojují se smutky, z kterých bych se měl radovat a nevím, na kterou stranu se přikloní vítězství.

Zlé smutky ve mně bojují s dobrými radostmi

a nevím, na kterou stranu se přikloní vítězství.

Běda mi! Pane, smiluj se nade mnou.

Běda mi! Pohleď, neskrývám svá zranění:

ty jsi lékař, já jsem nemocný;

ty jsi milosrdný, já milosrdenství potřebuji.

svatý Augustin

MODLITBA

Neprosím o zázrak, Pane, ale o sílu pro všední život. Nauč mne umění malých kroků. Učiň mne vynalézavým a schopným objevovat nové, učiň mne sebejistým ve správný čas. Odbaruji mne jemnocitem, abych dokázal odlišit prvořadě od druhořaděho. Prosim o disciplínu, abych jen tak neproklouznul životem a své dny si rozumně rozdělil. Abych neprospal záblesky světla a vrcholy a abych si aspoň občas našel čas na umělecký zážitek. Dovol mi utvrdit se v tom, že snít o minulosti či budoucnosti mi nepomůže. Pomoz mi co nejlépe zvládnout to, co je nejbližší, pomoz mi pokládat právě prožívanou hodinu za tu nejdůležitější. Ochraň mne před naivní vírou, že v životě musí jít všechno hladce. Daruj mi střízlivé poznání, že těžkosti, porážky, neúspěchy a zklamání jsou přirozenou součástí života, že díky nim rosteme a dozráváme.

Připomínej mi, že srdce se často staví proti rozumu.

Pošli mi v pravou chvíli někoho, kdo má odvahu povědět mi pravdu s láskou.

Chléb každodenní dej mi pro tělo i duši, projev Tvojí lásky, přátelské echo a aspoň tu a tam náznak, že budu užitečný. Víím, že hodně problémů se řeší neděláním.

Pomoz mi, abych dokázal čekat. Ať vždy nechám Tebe i ostatní domluvit. To nejdůležitější si člověk neřekne sám, to nejdůležitější mu bývá řečeno.

Ty víš, jak moc potřebujeme přátelství. Stůj při mně, abych dorostl do této nejkrásnější,

Interview s Bohem

„Pojď dál,“ řekl Bůh. „Tak ty bys se mnou chtěl udělat interview?“

„Jestli máš čas,“ řekl jsem.

Bůh se usmál a odpověděl: „Můj čas je věčnost, a proto je ho dost na všechno. A na co se mě chceš zeptat?“

„Co tě na lidech nejvíc překvapuje?“

Bůh odpověděl: „To, že je nudí být dětmi, a tak pospíchají, aby dospěli, a když jsou dospělí, zase touží být dětmi. Překvapuje mě, že ztrácejí zdraví, aby vydělali peníze, a pak utrácí peníze za to, aby si dali do pořádku své zdraví. Překvapuje mě, že se natolik strachují o budoucnost, že zapominají na přítomnost, a tak vlastně nežijí ani pro přítomnost, ani pro budoucnost.

Překvapuje mě, že žijí, jakoby nikdy neměli umřít, a že umírají, jako kdyby nikdy nežili.“

Bůh mě vzal za ruce a chvíli jsme mlčeli. Pak jsem se zeptal: „Co bys chtěl jako rodič naučit své děti?“ Bůh se usmál a odpověděl:

„Chci, aby poznali, že nemohou nikoho donutit, aby je miloval. Mohou jen dovolit, aby je druzí milovali. Chci, aby poznali, že nejcennější není to, co v životě mají, ale koho mají. Chci, aby poznali, že není dobré porovnávat se s druhými. Každý bude souzen sám za sebe, ne proto, že je lepší nebo horší než jiní. Chci, aby poznali, že trvá jen pár vteřin způsobit lidem, které milujeme, hluboká zranění, ale trvá mnoho let, než se taková zranění uzdraví. Chci, aby se naučili odpouštět, odpouštět skutkem. Chci, aby věděli, že jsou lidé, kteří je velmi milují, ale kteří nevědí, jak své city vyjádřit. Chci, aby věděli, že za peníze si mohou koupit všechno kromě štěstí. Chci, aby poznali, že opravdový přítel je ten, kdo o nich všechno ví, a přesto je má rád. Chci, aby poznali, že vždycky nestačí, aby jim odpustili druzí, ale že oni sami musejí odpouštět.“ Chvíli jsem seděl a těšil se z Boží přítomnosti. Pak jsem Bohu poděkoval, že si na mne udělal čas. Poděkoval jsem mu za všechno, co pro mne a mou rodinu dělá. A Bůh odpověděl: „Kdykoli. Jsem tu čtyřiařdvacet hodin denně. Jen se zeptej a já ti odpovím.“

Lidé zapomenou, co jste řekli. Lidé zapomenou, co jste udělali, ale nikdy nezapomenou, jak jste se vedle vás cítili.

autor neznámý

nejtěžší, nejriskantnější a nejněžnější záležitosti života. Vnukní mi pravou chvíli a pravé místo, kde můžu zanechat balíček dobra, slovy či beze slov.

Chraň mne před strachem, že bych mohl promarnit svůj život.

Nedej mi to, co chci, ale to, co potřebuji. Nauč mne umění malých kroků!

Antoine de Saint-Exupéry

Já a dědeček jsme mysleli indiánsky. Později mi lidé říkali, že to bylo naivní – ale já jsem věděl a dobře si pamatoval, co dědeček říkával o „slovech“. Nevadí, že je to „naivní“, hlavně, že je to dobré. Dědeček mi říkával, že mi to vždycky pomůže z nesnází, a byla to pravda, jako tenkrát, když do hor přišli ti chlapi z velkého města.

Forrest Carter: Škola Malého Stromu

K PŘÍPRAVĚ NA BOHOSLUŽBY O NEDĚLÍCH A SVÁTCÍCH

neděle 6.2. 8 h. Lukavice 9.30 Orlice
5. v mezidobí Iz 6,1-8 Ž 138
 1 Kor 15,1-11
 L 5,1-11

sobota 12.2. 18 h. Letohrad
neděle 13.2. 8 h. Lukavice 9.30 Orlice
6. v mezidobí Jer 17,5-8 Ž 1
 1 Kor 15,12-20 L 6,17-26

sobota 19.2. 18 h. Letohrad
neděle 20.2. 8 h. Lukavice 9.30 Orlice
7. v mezidobí Sam 2:7-23 Ž 103
 1 Kor 15,45-49
 L 6:27-38

sobota 26.2. 18 h. Letohrad
neděle 27.2. 8 h. Lukavice 9.30 Orlice
8. v mezidobí Sir 27:5-8 Ž 92
 Kor 15: 54-58
 L 6:39-45

Popeleční středa 2. března

sobota 5.3. 18 h. Mistrovice
neděle 6.3. 8 h. Lukavice 9.30 Orlice
1. čtyřicetidenní Dt 26,4-10 Ž 91
 Řím 10,8-13
 L 4,1-13

Okénko do farnosti - Vydavatel Farnost sv. Václava v Letohradě

Adresa redakce: Václavské náměstí 57, 561 51 Letohrad, tel. 465 620 357 • Redakce: Václav Vacek, Iva Marková, jazyková úprava Jana Kalousková • digitální podobu naleznete na www.letohrad.farnost.cz • uzávěrka je 20. každého měsíce
 Rejstříkové č. MK ČR E 12797 • Tisk: Grantis s.r.o. tel. 465 525 741